

APRANGOS IR TEKSTILĖS PRAMONĖS KONKURENCINĖ SITUACIJA

Daina Jansevičiūtė

Vilniaus Gedimino technikos universitetas
El. paštas: daina.janseviciute@vgtu.lt

Santrauka. Straipsnyje analizuojama susidariusi konkurencinė Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės situacija. Glausčiau aptariami konkurencingumo sampratos aspektai. Nagrinėjami svarbiausi statistiniai duomenys, apibūdinantys Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės reikšmę tiek visos apdirbamosios pramonės, tiek ekonomikos atžvilgiais. Atlikus užsienio prekybos statistikos duomenų analizę, išryškinti aprangos ir tekstilės pramonės konkurentai bei jų turimi konkurenciniai pranašumai, veikiantys Lietuvos aprangos ir tekstilės įmonių konkurencinę situaciją vietinėje ir užsienio rinkose. Aptariamos Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės galimybės gerinti konkurencinę situaciją ir problemas, kurias sprendžiant galima padidinti sektoriaus įmonių konkurencingumą.

Reikšminiai žodžiai: aprangos ir tekstilės pramonė, konkurencingumas, konkurencinė situacija, konkurenciniai pranašumai, eksportas, importas.

Įvadas

Aprangos ir tekstilės pramonė yra reikšmingas ekonomikos sektorius Europoje ir visame pasaulyje. Europos Sąjungoje į šį sektorių 2007 m. investuota 5,6 mlrd. eurų, jo apyvarta siekė 211,3 mlrd. eurų, veikė 176 tūkst. įmonių, dirbo apie 2,5 mln. darbuotojų (Jucevičius *et al.* 2009).

Šiandieninė aprangos ir tekstilės pramonė apibūdinama kaip heterogeninė, sudėtingo turinio ir plataus galutinių produktų spektro – nuo aukštųjų technologijų sintetinių verpalų iki vilnos gaminių, nuo medvilninės patalynės iki pramoninių filtrų, nuo vystyklų iki aukštosios mados gaminių (Jucevičius *et al.* 2009). Tai koreliuoja su technologijų, įmonių ir vartotojų įvairove.

Nagrinėjamos problemos kontekste verta paminėti tris aprangos ir tekstilės pramonės ypatybes (Jucevičius *et al.* 2009). Pirma, ši pramonė turėjo didelę įtaką daugelio šalių ekonominei raidai, ypač pradinėje fazėje. Antra, šiai pramonei būdingi žemi įėjimo į rinką barjerai, todėl būdinga didesnė konkurencija (Jucevičius *et al.* 2009). Trečia, istoriškai sektoriaus vidaus rinkos buvo labiausiai apsaugotos ir tik nuo 2005 m. liberalizuota prekyba su trečiosiomis šalimis ir naikinamos kvotos lėmė spartų importo didėjimą iš Azijos šalių ir esmingą konkurencijos stiprėjimą (Bivainis, Tunčikienė 2007).

Aprangos ir tekstilės pramonė Lietuvoje turi senas tradicijas, ilgametę patirtį ir susiformavusią kultūrą, kuri artima Šiaurės Europos regiono šalims (Juozaitienė 2005). Šios pramonės reikšmę šalies ekonomikai liudija tai, kad pagal jos sukuriamos pridėtinės vertės dalį apdirbamosios pramonės struktūroje bei santykinį dirbančiųjų

skaičių Lietuva viršija ES valstybių vidurkį daugiau nei 2 kartus (Lietuvos... 2008). Vadinasi, šios pramonės veikla ir konkurencingumas turi didelę įtaką Lietuvos ekonomikos plėtrai bei socialinių procesų visuomenėje raidai (Juozaitienė 2005). Deja, pastaruoju metu pramonėje vykstančios ekonominių veiksnių veikiamos permainos lemia konkurencingumo praradimą tiek tarptautiniu, tiek vietiniu mastu. Dabartinė ekonominė situacija dar padidino konkurenciją. Tai ypač nepalanku daugeliui Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės įmonių, kurios neturi išskirtinių konkurencinių pranašumų. Taigi šiame straipsnyje aprašomas tyrimas, kuriam keltas tikslas – atlikus įvairios literatūros ir statistinių duomenų analizę, struktūrizuoti ir įvertinti aprangos ir tekstilės pramonės konkurencinę situaciją. Pagrindiniai tyrimui taikyti metodai – statistinė analizė, lyginamoji analizė, loginė ir sisteminė mokslinės literatūros analizė bei sintezė.

Konkurencingumo samprata

Dauguma mokslininkų sutinka, kad konkurencingumas yra sudėtingas ir daugiaaspektis reiškinys (Simanavičienė *et al.* 2007; Sabonienė 2009) pirmiausia dėl sampratos kompleksiskumo, konkurencingumo veiksnių gausos ir įvairovės, konkurencingumo proceso sudėtingumo (Snieska, Bruneckienė, 2009). Konkurencingumas literatūroje aiškinamas kaip santykis su kitais rinkos dalyviais, kaip sugebėjimas įgyti konkurencinių pranašumų kitų organizacijų atžvilgiu. Taigi dauguma autorių konkurencinį pranašumą laiko organizacijos savybe išsiskirti iš konkurentų (Korsakienė 2004). Literatūroje konkurencin-

gumas platesniu požiūriu apibrėžiamas kaip sugebėjimas gaminti prekes ir teikti paslaugas, tenkinančias tarptautinių rinkų poreikius, užtikrinti ir didinti savo piliečių realias pajamas, o siauresniu požiūriu konkurencingumui aprašyti naudojami užsienio prekybos arba makroekonominiai (bendrojo vidaus produkto) rodikliai (Simanavičienė *et al.* 2007).

Konkurencingumo sąvokos sampratų įvairovė nėra nauja problema: ekonominės minties raidos istorijoje randama prieštaraujančių vienas kitam konkurencijos sąvokos aiškinimų (Klimašauskienė 2007). Vieni mokslininkai teigia, jog įmonių konkurencingumas priklauso nuo to, kaip gebama valdyti savo išteklius (tai darbuotojai, finansai, technologijos, rinkodaros ir kitų sričių žinios) ir panaudoti atsirandančias galimybes. Kiti įmonių konkurencingumą aiškina remdamiesi valstybėje esama institucine sistema, pramonės struktūra bei kitomis valstybės charakteristikomis (Vaiginienė *et al.* 2006). Tokie požiūriai atskleidžia konkurenciją kaip tam tikrą rinkos reiškinį arba kaip dinamiškas varžybas dėl rinkų, riboto kiekio gamybos veiksnių, prekių, paslaugų ir vartotojų siekiant ekonominės naudos (Klimašauskienė 2007; Ginevičius, Krivka 2008; Stanikūnas 2009).

Įmonės konkurencingumas ir regiono ar pramonės konkurencingumas – netapačios sąvokos. Įmonės konkurencingumą parodo turimos rinkos dalis ir pelningumas, o regiono (valstybės) konkurencingumas priklauso nuo to, ar produktyviai naudojami tame regione turimi ištekliai, o tų valstybių ūkio šakų tarptautinė sėkmė priklauso ir nuo terpės, kurioje tos šakos įmonės konkuruoja. Kai kurie teoretikai teigia, kad šalies konkurenciniai pranašumai priklauso nuo koordinuotų verslo ir vyriausybės veiksmų (Juozaitytė 2005). Porter penkių konkurencinių jėgų (naujų konkurentų grėsmė, vartotojų ir tiekėjų poveikis pramonei, pakaitalų pavojus, konkurencija tarp kompanijų) modelis nusako konkurencijos lygį pramonės šakoje (Valentinavičius 2009) bei yra metodologinis pagrindas nagrinėjant konkurencinę aplinką ir konkurencines strategijas. Taigi galima sutikti su teiginiu (Vaiginienė *et al.* 2006), kad pramonės konkurencingumas – tai toje pramonės šakoje veikiančių įmonių konkurencinių gebėjimų ir verslo aplinkos sąveika.

Aprangos ir tekstilės pramonės charakteristika

Skaičiuojant kartu su individualia veikla besiverčiančiais ūkio subjektais, Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonėje (aprangos ir tekstilės pramonė sieja 3 šakas: tekstilės gaminių gamybos, drabužių siuvimo bei odos ir odos dirbinių gamybos) 2009 m. pradžioje veikė dau-

giau nei 1 tūkst. ūkio subjektų. Tai sudaro apie 14 % visų Lietuvos apdirbamosios gamybos pramonėje veikiančių ūkio subjektų (Jucevičius *et al.* 2009). Aprangos ir tekstilės pramonei nebūdinga oligopolinė rinkos koncentracija: pramonėje vyrauja smulkus ir vidutinis verslas, šios kategorijos įmonės sudaro 97 % įmonių, įdarbina 59 % pramonės darbuotojų bei uždirba 58 % sektoriaus pajamų (Lietuvos... 2008), nors keliose pramonės šakose veikia ir kelios stambesnės įmonės (Ginevičius, Krivka 2009).

Nagrinėjant ūkio subjektų skaičiaus pokyčius 2006–2008 m. matyti, jog aprangos ir tekstilės pramonės sektoriui priskiriamose veiklose absoliutus veikiančių įmonių skaičius mažėjo (1 lentelė). Sumažėjus įmonių skaičiui, atitinkamai mažėjo ir struktūrinė apdirbamojoje pramonėje dalis. Tai gali būti vienas iš rodiklių, perspėjančių apie pramonės konkurencingumo mažėjimą: nekonkurencinga veikla nepritraukia naujų investicijų, neskatina steigti naujų ūkio subjektų (Jucevičius *et al.* 2009). Kita, pramonei būtini struktūriniai pokyčiai, siekiant prisitaikyti prie nuolat besikeičiančių konkuravimo globalioje rinkoje sąlygų. Konkuruoti vien mažomis kainomis tampa sudėtinga, todėl įmonėms reikia ieškoti naujų pelno šaltinių, o siekiant efektyvumo reikėjo mažinti darbuotojų skaičių, kai kurioms įmonėms – pasitraukti iš pramonės.

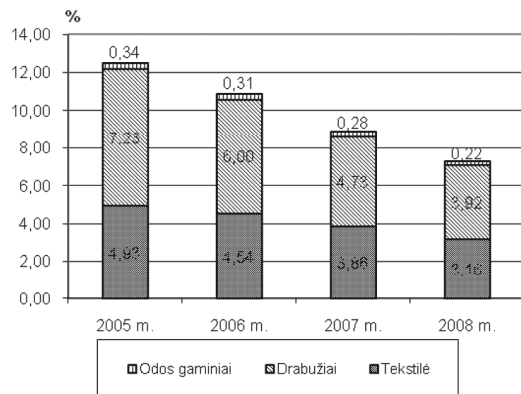
Lietuva, kaip ir Portugalija, iš visų ES narių išsiskiria sąlygiškai dideliu aprangos ir tekstilės pramonės darbuotojų skaičiumi, nors pastaraisiais metais šis rodiklis taip pat mažėja (Jucevičius *et al.* 2006). Bendrasis Lietuvoje šio sektoriaus darbuotojų skaičius 2003 m. siekė beveik 75 tūkst. asmenų (1/3 dalis visų apdirbamojoje gamyboje dirbančiųjų). Nuosekliai mažėjant darbuotojų, 2007 m. dirbo tik apie 56 tūkst. asmenų (1/5 dalis visų apdirbamosios pramonės darbuotojų). Neigiamą aprangos ir tekstilės pramonės konkurencingumo pokyčio tendenciją atskleidžia ir sukuriamos produkcijos dalies šalies apdirbamosios pramonės sektoriaus struktūroje pokyčio duomenys (1 pav.). Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės sektoriui 2005 m. teko beveik 13 % visos apdirbamosios pramonės sektoriuje pagamintos produkcijos. 2008 m. šios pramonės dalis apdirbamojoje pramonėje sumažėjo iki 7,5 %.

Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonėje sukuriamos pridėtinės vertės dalis Lietuvos ūkio bendrosios pridėtinės vertės struktūroje per 2003–2008 m. sumažėjo daugiau nei du kartus: nuo 2,9 % iki 1,4 % 2003–2008 m. Lietuvos tekstilės ir aprangos gamybos sektorius nespėjo plėtotis viso Lietuvos ūkio augimo tempu. Tai rodo mažėjantį sektoriaus konkurencingumą (Jucevičius *et al.* 2009).

1 lentelė. Veikiančių ūkio subjektų skaičius, vnt.

Table 1. Unit number of operating economy subjects

Ekonominė veikla	Rodikliai	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Tekstilės gaminių gamyba	Veikiančių ūkio subjektų skaičius, iš jų	213	220	203	193
	individualių ūkio subjektų skaičius	67	66	56	46
Drabužių siuvimas (gamyba)	Veikiančių ūkio subjektų skaičius, iš jų	896	870	833	803
	individualių ūkio subjektų skaičius	365	336	309	274
Odos ir odos dirbinių gamyba	Veikiančių ūkio subjektų skaičius, iš jų	89	89	70	61
	individualių ūkio subjektų skaičius	43	44	28	23

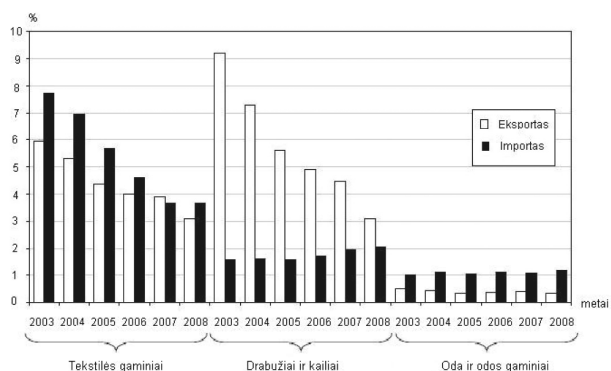
1 pav. Aprangos ir tekstilės produkcijos dalis apdirbamosios pramonės struktūroje (sudaryta pagal Jucevičius *et al.* 2009)

Fig. 1. The part of clothing and textile production in the structure of processing (compiled on the basis Jucevičius *et al.* 2009)

Aprangos ir tekstilės įmonių finansinių rodiklių pokyčiai ekonomikos pakilimo metais rodo, kad sektoriuje išaugo spaudimas didinti veiklos efektyvumą (Lietuvos... 2008): mažėjo nuostolingai dirbančių įmonių, įmonių pajamos augo, tačiau didėjo ir savikaina bei veiklos sąnaudos, o tai neleido padidinti veiklos efektyvumo ir pelno (nors mažėjo įmonių patiriami nuostoliai). Tai riboja įmonių galimybes modernizuoti veiklą, nes investicijos paprastai vykdomos įmonių lėšomis ir pajėgumais.

Aprangos ir tekstilės pramonės reikšmė Lietuvos ekonomikai priylgsta šio sektoriaus lyderiams (Jucevičius *et al.* 2009): tarp aprangos ir tekstilės pramonėje 2007 m. pasaulyje pirmavusių šalių Lietuvos tekstilė pagal eksportą 2007 m. buvo 8-oje vietoje, o pagal aprangos eksporto dalį šalies eksporte ir pagal dalį šalies importe atitinkamai 12-oje ir 11-oje vietoje. Pagal lyginamąjį apyvartos svorį Lietuvos tekstilės ir aprangos sektorius ES šalių pramonėje 2006 m. buvo 7-oje vietoje (Jucevičius *et al.* 2009). Pagal šį rodiklį pirmaujančios valstybės yra Italija, Portugalija, Rumunija, Bulgarija, Estija, Graikija.

Pramonės reikšmė tarptautinės prekybos srityje tarp kitų šalies pramonės sektorių parodytas 2 paveiksle, kuriame matyti, jog aprangos ir tekstilės pramonės reikšmė

2 pav. Pramonės dalis bendroje šalies tarptautinės prekybos pramonės gaminiiais apimtyje (Jucevičius *et al.* 2009)

Fig. 2. Industry part in general state volume of international trade industrial products (Jucevičius *et al.* 2009)

tarptautinės prekybos srityje, palyginti su kitais šalies pramonės sektoriais, sparčiai menkėja.

Užsienio prekybos rezultatai, jų pokyčiai geriausiai atspindi nacionalinių įmonių gebėjimus konkuruoti atviros pasaulinės ekonomikos sąlygomis (Sabonienė 2009), o kadangi eksporto didinimas Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonei yra vienintelis būdas didinti pardavimus (Juozaitienė 2005), turi būti ieškoma naujų produkcijos eksporto į užsienio rinkas nišų, tobulinami jau naudojami svertai.

Aprangos ir tekstilės pramonės konkurencingumo vertinimas

Tarptautiniu mastu konkurencinga yra ta pramonė, kuri pirmiausia yra konkurencinga vietinėje rinkoje (Miškinis 2005). Šiuo aspektu derėtų pabrėžti, jog didžiama Lietuvos aprangos ir tekstilės įmonių yra orientuotos ne į vietinę rinką, o į užsienio rinkas – eksportuojama ne tik perteklinė produkcija (2008 m. Lietuvoje realizuota 64,2 % odos gaminių, 26,7 % tekstilės gaminių ir 26,2 % drabužių, kita yra eksportuota). Tokia didelė gaminių eksporto, paprastai vykdomo pagal gamybos sutartis, priklausomybė Lietuvos

aprangos ir tekstilės pramonėje, beje, būdinga visoms buvusios Tarybų Sąjungos šalims (Kilduff, Chi 2007), nulėmė tokias neigiamas pasekmes kaip eksporto mažėjimas, nedarbas ir kt. (Miškinis *et al.* 2006).

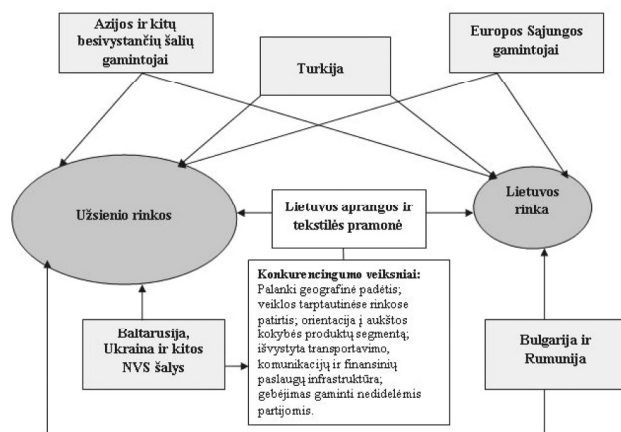
Tarp šalių, kurios importuoja tekstilės gaminius iš Lietuvos, nuo 2002 m. pirmauja Italija, antrąją vietą užima Vokietija, o trečioje pozicijoje nuo 2005 m. išvirtino Rusija (Jucevičius *et al.* 2009). Šalių skaičius, į kurias eksportuoti tekstilės gaminiai, sudaro daugiau 0,1 % bendro tekstilės iš Lietuvos eksporto, 2001 m. buvo 38, o 2005 m. – 59; šalių skaičius, į kurias eksportuoti drabužiai, 2001 m. buvo 21, o 2006 ir 2007 m. – 29 (Jucevičius *et al.* 2009). Daugiausia aprangos gaminių nuo 2005 m. eksportuojama į Vokietiją, Jungtinę Karalystę, Švediją. Aprangos gaminiai taip pat eksportuojami į tokias šalis kaip Japonija, Kanada, Irakas, Farerų salos (Jucevičius *et al.* 2009).

Aprangos ir tekstilės pramonės reikšmė pasaulio regionų ekonomikai gerokai skiriasi: didžiausia daugelyje besivystančių šalių, kurioms ši pramonė svarbi gamybos, užimtumo ir prekybos požiūriais (Miškinis *et al.* 2006). Pavyzdžiui, Azijos šalių sektoriaus produktų eksportas 2007 m. sudarė 7,2 %, o Kinijoje net 14,1 %, Europoje – 3,7 %, o bendroji dalis pasaulio mastu sudaro 4,2 % (Jucevičius *et al.* 2009).

Tekstilės importas ES iš trečiųjų šalių mažėja, tačiau pagrindinės šalys tiekėjos – Kinija, Turkija, Indija – per 2000–2007 m. tekstilės importo apimtį padidino kitų šalių sąskaita: Kinijos dalis tekstilės importe 2007 m. siekė 21 %, Turkijos dalis sudarė 15 %, Indijos – 10 %. Tekstilė daugiausia eksportuojama į JAV, Rumuniją (ES narė), Turkiją, Tunisą, Maroką. Drabužius bei gatavus tekstilės gaminius ES šalys daugiausia importuoja iš besivystančių šalių (Kinija, Indija, Bangladešas), taip pat labai stiprias pozicijas turi Turkija. Drabužių ir gatavų tekstilės gaminių eksporto struktūros dinamika rodo, kad į ES rinką labai sparčiai skverbiasi Kinijos gaminiai – per 2000–2007 m. jos dalis išaugo nuo 18 % iki 35 %, iš Turkijos importas 2007 m. sudarė 15 %, iš Indijos – 7 %, iš Bangladešo – 7 %, iš Rumunijos – 4 %, iš kitų valstybių – 32 % (Lietuvos... 2008).

Remiantis aprangos ir tekstilės pramonės produkcijos eksporto ir importo tendencijomis, nustatyti svarbiausi pramonės subjektai, veikiantys Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės konkurencinę situaciją (3 pav.).

Kadangi didesnė Lietuvos tekstilės ir siuvimo gaminių dalis eksportuojama į ES šalis, konkurencinė kova su pigiu importu vyksta ne Lietuvoje, o už jos ribų (Miškinis *et al.* 2006). Pagrindiniai konkurentai tampa ne tik tie rinkos dalyviai, su kuriais susiduriama Lietuvos rinkoje, bet ir tie, kurie nulemia lietuviškų gaminių konkurencingumą užsienio rinkose (Vaiginienė *et al.*

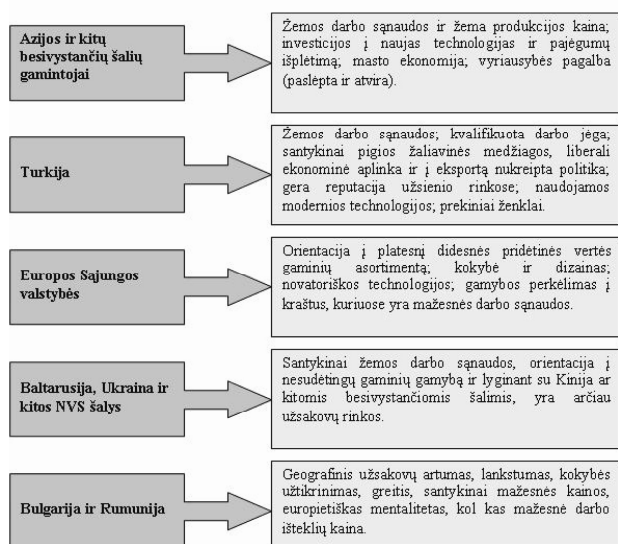
3 pav. Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės konkurentai Lietuvos ir užsienio rinkose

Fig. 3. Competitors of Lithuanian clothing and textile industry in Lithuanian and in the foreign markets

2006), kuriose nuo 2005 metų veikia šalių – Pasaulio prekybos organizacijos narių aprangos ir tekstilės pramonės įmonės.

4 paveiksle išskirti konkurentai rinkoje vyrauja dėl turimų konkurencinių pranašumų (4 pav.). Derėtų pabrėžti, jog pagrindiniai konkurentai yra ne ES šalių įmonės. Dauguma įmonių pagrindinėmis šalimis konkurentėmis laiko Kiniją, Turkiją, Pakistaną, Baltarusiją ir Rusiją (Vaiginienė *et al.* 2006). Kadangi aprangos ir tekstilės pramonė yra darbu imli šaka, besivystančios šalys globalioje konkurencinėje kovoje dėl žemų darbo sąnaudų turi pranašumą, palyginant su Europos šalimis (Miškinis *et al.* 2006; Lietuvos... 2008). Be to, turėdamos esmingą konkurencinį pranašumą, šios šalys investavo į naujas technologijas ir taip padidindamos konkurencinį spaudimą išsivysčiusioms šalims (Lietuvos... 2008).

Aprangos ir tekstilės įmonės besivystančiose šalyse, ignoruodamos tarptautinius socialinių teisių, darbo sąlygų, gamtosauginius standartus, pasiekia didelę sąnaudų ekonomiją (Miškinis *et al.* 2006). Be to, Kinijoje didžiuma tekstilės įmonių yra valstybinės įmonės, iš valstybinių bankų gaunančios beprocentes paskolas ir nuolatinės subsidijas eksportui. Kai kurių darbų autoriai (Lau *et al.* 2009) kaip lemiamą Kinijos konkurencingumo stiprinimo veiksnį aprangos ir tekstilės pramonėje įvardija būtent vyriausybę, kuri savo vykdoma politika stiprina įmonių tarpusavio bendradarbiavimą ir gerina verslo aplinką. Standartų, intelektualinės nuosavybės apsaugos pažeidimai ir, pavyzdžiui, Kinijoje dirbtinai palaikomas žemas vietinės valiutos kursas iškraipo konkurencinę situaciją (Lietuvos... 2008).

4 pav. Pagrindiniai konkurenciniai pranašumai

Fig. 4. The main competitive advantages

Specifiniai konkurentai yra dar dvi išskirtos valstybių grupės: 1) Baltarusija, Ukraina ir kitos NVS šalys; 2) Bulgarija ir Rumunija. Pirmosios šalių grupės konkurentų specifika – nuo 2004 m. į šias valstybes perkeliama gamybos sutartimis grįsti santykiai. Lietuvos pramonei orientuojantis į didesnės pridėtinės vertės produkcijos gamybą, Lietuvos įmonės šias valstybes vertina daugiau kaip potencialias partneres.

Kalbant apie Rumuniją ir Bulgariją būtina pabrėžti, jog šioms ES narėms dabar būdingos mažesnės gamybos sąnaudos, tačiau tikėtina, jog ateityje sąnaudos didės. Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės įmonės šias valstybes vertina kaip tiesiogines Lietuvos konkurentes, nors dėl geografinio veiksnio Lietuvos pramonės pagrindinės rinkos yra Didžioji Britanija, Skandinavija, o Bulgarija ir Rumunija patrauklesnės Prancūzijai ir aplinkinėms šalims (Lietuvos... 2008).

Teigiama (Jucevičius *et al.* 2009; Urbanskienė *et al.* 2006), jog konkurencija stiprėja ne tik dėl globalizacijos, internacionalizacijos bei importo muitų Tolimųjų Rytų šalims panaikinimo, bet ir dėl klasterių bei pažangių inovacinių sistemų plėtojimo, lemiančių tekstilės ir aprangos pramonės persitvarkymą; naujų aplinkos ir sveikatos apsaugos reikalavimų nulemtų paskirstymo ir tiekimo pokyčių; augančių įmonių energijos ir transporto išlaidų; valiutų kursų pokyčių. Taip pat siūloma analizuoti tokius galimus Europos aprangos ir tekstilės pramonės problemas nulėmusius veiksnius: prastą įmonių vadybą, darbo našumo, investicijų, stipraus euro ir kitas problemas (Vaiginienė *et al.* 2006).

Globali konkurencija ir ekonominė integracija lėmė Lietuvos pramonės struktūros pokyčius, kurie

atskleidė visoje Lietuvos pramonėje egzistuojančius trūkumus, nepakankamą vadybos, mokslo ir techninės pažangos, informacinių technologijų lygį (Sabonienė 2009), nes planinės ekonomikos sąlygomis pagrindinis įmonėms keliamas reikalavimas buvo orientacija į sąnaudų mažinimą, t. y. vidinių išteklių geresnį naudojimą. Teigiama (Jucevičius *et al.* 2009), jog pagrindinės Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės įmonių problemos, lemiančios menką pramonės konkurencingumą užsienio rinkose, glūdi įmonių vidiniuose procesuose (2 lentelė).

Kaip veiksniai, siejami su Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės perspektyvomis ir galimu konkurencinės situacijos gerėjimu, išskiriamos tokios aplinkybės: palanki geografinė padėtis, kaimyninių šalių mentaliteto išmanymas; įmonių veiklos tarptautinėse rinkose patirtis ir Lietuvos įmonių kaip patikimų gamintojų ir partnerių reputacija dėl sėkmingai įvykdomų išpareigojimų bei pramonės tradicijų; gerai išplėtotas transportavimo, komunikacijų ir finansinių paslaugų infrastruktūra; įmonių orientacija į aukštos kokybės produktų segmentą. Taip pat teigiamai vertinamas pramonės įmonių gebėjimas gaminti nedidelėmis partijomis bei greitai pagaminti ir pristatyti aukštos kokybės produkciją.

Svarbu tai, jog tam tikri veiksniai gali būti skirtingai reikšmingi konkuruojant įvairiuose regionuose: Vakarų Europos rinkose didesnę konkurencingumą suteikia kokybės pranašumai, palyginti su Rytų šalių gamintojais, o konkuruojant Rytų Europos rinkose Lietuva įgyja pranašumų dėl kultūrinių ir geografinių veiksnių.

Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės galimybės siejamos su didesne specializacija, subrangovų iš pigesnių darbo išteklių šalių naudojimu, adaptacija tarptautinėse rinkose, o mažos ir vidutinės įmonės turi diegti inovacijas (Juozaitienė 2005). Trumpėjant produkto kūrimo, gaminimo bei pateikimo laikui, itin daug reikšmės tekstilės pramonėje įgyja logistikos efektyvumas (Juozaitienė 2005). Efektyvi tiekimo grandinės kaita ir klasterizacijos plėtojimas yra išskiriami kaip svarbiausi veiksniai (Urbanskienė *et al.* 2006), galintys turėti įtaką aprangos ir tekstilės pramonės konkurencingumui didėti. Kalbant apie klasterių kūrimo galimybes, derėtų pabrėžti, jog pagal lokalizacijos tendencijas pramonė turi palankias sąlygas jungtis į klasterius ir taip kelti susijusios veiklos efektyvumą, tačiau sunkina veiklos fragmentiškumas, tarpinių produktų gamybos veiklų orientacija į eksporto rinkas (Jucevičius *et al.* 2007). Taigi galima konstatuoti, jog konkurencinė situacija pagerėti galėtų tada, kai įmonės orientuotųsi į didesnę pridėtinę vertę.

2 lentelė. Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės problemos ir jų poveikis (sudaryta remiantis Miškinis *et al.* 2005; Urbanskienė *et al.* 2006; Jucevičius *et al.* 2009)

Table 2. Clothing and textile industry problems in Lithuania and its influence (compiled on the basis Miškinis *et al.* 2005; Urbanskienė *et al.* 2006; Jucevičius *et al.* 2009)

Pramonės problemų grupė	Pagrindiniai išskiriami veiksniai	Įtakos pobūdis
Žmogiškieji ir vadybos veiksniai	Valdymo profesionalumo stoka	Vadovai nesugeba išvelgti įmonių ir pramonės plėtros perspektyvų. Trūksta ambicingų strategijų
	Nesugebėjimas į pramonės įmones pritraukti jaunų specialistų ir žema specialistų šiuolaikinio profesinio parengimo kokybė	Trūksta efektyvaus darbuotojų rengimo, kuris užtikrintų tinkamą specialistų žinių ir įgūdžių lygį, reikalingą produktyviam darbui naujomis technologijomis ir šiuolaikinėmis medžiagomis, gaminti ir kurti naujus produktus
Klasterių kūrimo veiksniai	Menkas bendradarbiavimas tarp įmonių ir mokslo institucijų bei kitų pramonės dalyvių	Kryptingas ir aktyvus bendradarbiavimas su mokslo institucijomis ir tyrimų laboratorijomis veiktų naujų inovatyvių produktų gamybą arba gamybą naudojant šiuolaikines medžiagas. Pramonės dalyvių tarpusavio bendradarbiavimas leistų didinti įmonių kompetencijas bei taip stiprinti pramonės konkurencinį pranašumą
Organizaciniai ir strateginiai veiksniai	Mažai dėmesio skiriama rinkodarai, ypač tarptautinei	Neišplėtoti gebėjimai savarankiškai veikti užsienio rinkose, trūksta vadybos bei rinkodaros gebėjimų, be kurių pramonės įmonės negalės sėkmingai pereiti į didesnės vertės grandinės lygį
	Nepakankamai spartus reagavimas į paklausos ir poreikių kaitą	Įmonių gebėjimas greitai ir adekvačiai į juos reaguoti yra svarbus, nes šiuolaikinių vartotojų poreikiai yra labai dinamiški
	Apyvartinių lėšų trūkumas	Trūkstant lėšų apyvartiniam kapitalui finansuoti, įmonėms sunku sukaupti kapitalą investicijoms, plėtrai ir t. t.
Gamybiniai veiksniai	Didėjančios gamybos sąnaudos ir prastas veiklos efektyvumas bei produktyvumas	Mažą darbo našumą iš dalies kompensavo pigesni darbo ištekliai, tačiau darbo ištekliams brangstant sparčiau nei kyla darbo našumas (Lietuva pagal produktyvumą aprangos ir tekstilės pramonėje tarp ES šalių 2006 m. užėmė 25-ą vietą) šis kainos efektas nyksta
Inovaciniai ir technologiniai veiksniai	Nekuriami novatoriški produktai	Pramonėje vyrauja mažos pridėtinės vertės produktai ir paslaugos, o novatoriški, didesnę pridėtinę vertę sukuriantys produktai kuriami epizodiškai tik tam tikrose įmonėse
	Nepakankamos investicijos į naujausias gamybos ir valdymo technologijas	
	Nekuriami ir nepopuliarinami prekės ženklai	
	Dizaino kompetencija menkai integruojama į įmonių verslo modelius	
Rinkos veiksniai	Įmonių veikla neperspektyviuose segmentuose ir maža vietinė rinka	Įmonės apsiriboja veikla tradiciniuose segmentuose, nesiorientuoja į nišinių produktų gamybą aviacijos, automobilių, sveikatos apsaugos, statybų ir panašioms pramonės sektorius, kuriuose dėl reikalingų specifinių žinių ir įgūdžių konkurencija yra mažesnė

Išvados

1. Aprangos ir tekstilės pramonės reikšmė Lietuvos ekonomikoje prilygsta šios pramonės reikšmei pirmaujančiose šalyse, tačiau dėl įvairių veiksnių, lėmusių suintensyvėjusią konkurenciją tarptautiniu mastu, aprangos ir tekstilės pramonė praranda konkurencingumą vietinėje ir užsienio rinkose.

2. Esminė Lietuvos aprangos ir tekstilės įmonių konkurencija su pagrindiniais šios pramonės konkurentais vyksta užsienio rinkose. Konkurentų turimi ir įgyti konkurenciniai pranašumai sukuria Lietuvai nepalankią konkurencinę situaciją. Tačiau Lietuvos aprangos ir tekstilės

pramonės turimi palankūs veiksniai ir sprendžiamos įvairios problemos, lėmusios neefektyvią gamybą ir orientavimąsi į žemų kainų strategijas, gali sudaryti prielaidas susidariusios konkurencinės situacijos pokyčiams.

Padėka

Dėkoju prof. habil. dr. Juozui Bivainiui už paramą rengiant straipsnį.

Literatūra

Bivainis, J.; Tunčikienė, Ž. 2007. Integrated approach to strategic planning in public institutions, *Journal of Business Economics and Management* 8(4): 245–252.

- Ginevičius, R.; Krivka, A. 2008. Optimali rinkos struktūra: laisva konkurencija ir vartotojų suverenumas, *Verslas: teorija ir praktika* [Business: Theory and Practice] 9(4): 306–312. doi:10.3846/1648-0627.2008.9.306-312
- Ginevičius, R.; Krivka, A. 2009. Verslo koncentracijos Lietuvos ekonomikoje tyrimas, *Verslas: teorija ir praktika* [Business: Theory and Practice] 10(3): 191–203. doi:10.3846/1648-0627.2009.10.191-203
- Jucevičius, R.; Jucevičius, G.; Kriaučionienė, M.; Šajeva, S. 2006. Lietuvos ekonomikos augimo ir konkurencingumo šaltinių (veiksnių) kompleksinė studija [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-10-20]. Prieiga per internetą: http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/Kompleksine%20studija-2006_03_09-galutine.doc.
- Jucevičius, R.; Monkevičienė, Z.; Rybakovas, E.; Šajeva, S. 2009. Lietuvos tekstilės gaminių gamybos ir drabužių siuvimo pramonės konkurencingumo studija. Taikomasis mokslinis darbas [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. lapkričio mėn.]. Prieiga per internetą: <http://www.lepa.lt/lt/Konkurencingumas.html>.
- Jucevičius, R.; Rybakovas, E.; Šajeva, S. 2007. Lietuvos pramonės ir verslo klasterių žemėlapis [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. lapkričio mėn.]. Prieiga per internetą: http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/pramone_ir_verslas/pramone/doc/Ataskaita.pdf.
- Juozaitytė, L. 2005. Lietuvos tekstilės ir aprangos sektoriaus konkurencingumo veiksnių kitimo tendencijų įvertinimas. *Socialiniai tyrimai* [Social Researches] 1(5): 87–94.
- Kilduff, P.; Chi, T. 2007. Analysis of comparative advantage in the textile complex. A study of Eastern European and former Soviet Union nations, *Journal of Fashion Marketing and Management* 11(1): 82–10. doi:10.1108/13612020710734427
- Klimašauskienė, D. 2007. Konkurencijos samprata ekonomikos teorijoje, *Ekonomika* [Economics] 79: 109–123.
- Korsakienė, R. 2004. Konkurencinis pranašumas: dviejų požūrių sintezė, *Verslas: teorija ir praktika* [Business: Theory and Practice] 2(5): 52–58.
- Lau, Chi-Keung; To, Kin-Man; Zhang, Zh.; Chen, J. 2009. Determinants of competitiveness: observations in China's textile and apparel industries, *China & World Economy* 17 (2): 45–64. doi:10.1111/j.1749-124X.2009.01141.x
- Lietuvos aprangos ir tekstilės įmonių asociacija. 2008. Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės strategija ir LATIA ilgalaikės veiklos programa 2009–2013 m. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-20]. Prieiga per internetą: http://www.latia.lt/docs/empty/Galutine%20ataskaita_LATIA%202008%2011%2018.pdf.
- Miškinis, A.; Kasnauskienė, G.; Mockaitis, A.; Vaiginienė, E. 2005. Tekstilės importo liberalizavimo poveikio Lietuvos tekstilės ir siuvimo pramonės įmonėms bei jų konkurencingumui analizė ir pasiūlymai dėl šio sektoriaus konkurencingumo didinimo [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. rugsėjo mėn.]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/>.
- Miškinis, A.; Kasnauskienė, G.; Vaiginienė, E. 2006. Pasikeitusio prekybos režimo poveikis Lietuvos tekstilės ir siuvimo pramonei, *Ekonomika* [Economics] 73: 68–82.
- Sabonienė, A. 2009. Lithuanian export competitiveness: comparison with other Baltic States, *Inžinerine Ekonomika – Engineering Economics* (2): 49–57.
- Simanavičienė, Ž.; Šimberiova, I.; Bruneckienė, J. 2007. Regionų konkurencingumo vertinimo teoriniai aspektai, *Ekonomika* [Economics] 77: 68–81.
- Snieška, V.; Bruneckienė, J. 2009. Measurement of Lithuanian regions by regional competitiveness index, *Inžinerine Ekonomika-Engineering Economics* (1): 45–57.
- Stanikūnas, R. 2009. *Konkurencijos politika: teorija ir praktika*: monografija. Vilnius: TEV. ISBN 978-9955-879-50-3.
- Vaiginienė, E. 2001. Lietuvos tekstilės ir drabužių pramonės internacionalizacijos perspektyvų įvertinimas, *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai* [Management of Organizations: Systematic Research] 18: 137–150.
- Vaiginienė, E.; Kasnauskienė, G.; Miškinis, A. 2006. Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės konkurencingumo stiprinimo galimybės, *Ekonomika* [Economics] 74: 91–107.
- Valentinavičius, S. 2009. Verslo strategijos formavimo įmonėje teoriniai aspektai, *Verslas: teorija ir praktika* [Business: Theory and Practice] 10(2): 130–141. doi:10.3846/1648-0627.2009.10.130-141

THE COMPETITIVE SITUATION OF CLOTHING AND TEXTILE INDUSTRY

D. Janseviciute

Abstract

This paper is up for discussing the composed competitive situation of Lithuanian clothing and textile industry. Author concisely proposes aspects of competitive ability conception, explores the main statistical information illustrating importance of clothing and textile industry in all manufacturing and economics. Willing to accomplish a statistical data analysis of trade clothing and textile industry competitors and advantages which they have and which influence Lithuanian clothing and textile enterprises competitive situation in the local and foreign markets are presented. This article deals with discussion about Lithuanian clothing and textile industry possibilities to improve competitive situation and what main problems of industry could be solved in order to make this market more competitive.

Keywords: industry of clothing and textile, competitive ability, competitive situation, competitive advantages, export, import.